2. Haber Çeşitleri ve Haberin Mübtedanın Önüne Geçmesi

Haber bazen tek bir kelimeden (müfred isim) oluştuğu gibi, bazen cümleden, bazen de harf-i cerli ya da zarflı cümle parçasından (şibh-i cümle) oluşabilir.

2.1. Haber Çeşitleri

2.1.1. Müfret Haber

Haber, tekil, ikil veya çoğul tek bir kelimeden, isim veya sıfat tamlamasından oluşabilir. Bu durumda haber; sonu illetli olmayan tekil veya kırık cemi bir isimden oluşursa son harfi iki ötrelidir. Tesniye ise sonu انِ ile biter. Cemi ise ونَ ile biter.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası
Halit öğrencidir.	خَالِدٌ طَالِبٌ
Hatice çalışkandır.	خَدِيجَةُ مُجْتَهِدَةٌ
İki öğrenci çalışkandır.	اَلتِّلْمِيذَانِ مُجْتَهِدَانِ

Öğrenciler çalışkandır.	اَلتَّلَامِيذُ مُجْتَهِدُونَ

2.1.2. Cümle olan Haber

Haber, bir isim veya fiil cümlesi olabilir.

Örnekler:

Çeşidi	Türkçesi	Arapçası
Haber fiil cümlesi	Ahmed **okula gidiyor.**	اَحْمَدُ يَذْهَبُ اِلَي الْبَيْتِ
Haber isim cümlesi	Ahmed'in **çantası büyüktür.**	اَحْمَدُ حَقِيبَتُه كَبِيرَةٌ

2.1.3. Şibh-i Cümle Olan Haber

Başına gelen bir harfi cerle veya zarfla oluşturulan haber çeşididir.

Örnekler:

Çeşidi	Türkçesi	Arapçası
Haberi zarf ile	Çantası **arabanın yanındadır.**	حَقِيبَتُهُ عِنْدَ السَّيَارَةِ
Haberi harfi cer ile	Mümin **cennettedir.**	اَلْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ

Örneklerde görüldüğü gibi haberi şibh-i cümle olan cümlelerde mübtedâ ile haber arasında müzekkerlik müenneslik vs. uyum aranmaz.

2.2. Haberin Mübtedanın Önüne Geçmesi

İsim cümlesinin iki temel öğesinden haber, dört yerde zorunlu olarak mübtedadan önce gelir. İlk ikisi haberin mübteda ile oluşturduğu özel kombinezonlar dolayısıyla öne geçtiği yerler ve son ikisi de haberin kendisine ait nitelikler dolayısıyla öne geçtiği yerler şeklinde kategorize edilmesi de mümkün olan bu dört yer şunlardır:

1. Haber Şibhu'l-cümle ve Mübteda da Nekra Olunca: Haber şibhu'lcümle, mübteda da nekra ise haberin öne geçmesi zaruridir. Aksi takdirde haberin sıfatla karışma riski vardır. Başlıktaki nedenden ötürü haberin öne geçtiği cümleler Türkçeye çevrilirken "var, vardır, mevcut, mevcuttur, bulunmaktadır" ifadeleri çeviriye eklenir.

Örnekler:

Türkçesi		Arapçası	
Bir imam	mescitte var.	إِمَامٌ	فِي الْمَسْجِدِ

Mübteda	Haber	Mübteda	Haber

"Mescitte bir imam var" anlamına gelen (فِي الْمَسْجِدِ إمَامٌ) cümlesinde, şibhu'l-cümle formatındaki (فِي الْمَسْجِدِ) haberi, nekra formattaki (إمَامٌ) mübtedasıyla bir araya gelerek bir isim cümlesi oluşturmuş, formatları gereği yani haber şibhu'l-cümle mübteda da nekra olduğu için isim cümlesine ait normal sıralama tersyüz edilerek haber önce mübteda sonra gelmiştir. Bu öğeler şayet (إمَامٌ فِي الْمَسْجِدِ) biçiminde bir sıralamaya tabi tutulsalardı isim cümlesi olma vasfını yitirir, "Mescitteki bir imam" anlamında sıfat tamlaması ifade eder hale gelirlerdi.

2. Haber Şibhu'l-cümle Olup Mübteda da Habere Ait Bir Zamir Bulununca: Haber şibhu'l-cümle olup, mübtedanın içerisinde habere ait bir zamir varsa haberin öne geçmesi vacip yani zorunludur. Aksi takdirde zamir, temsil ettiği isimden önce zikredilmiş olur. Oysa zamir, söylem sahibini daha önce bahsi geçmiş bir ismi tekrar tekrar söyleme külfetinden kurtarmak için kullanılır ve ismin yerine geçen kelimeler olarak bilinir. Dolayısıyla daha önce bahsi geçmemiş bir ismin yerine zamir kullanmak bir tür anlatım bozukluğudur. İşte böylesi bir anlatım bozukluğuna meydan vermemek için; mübteda habere ait bir zamir barındırıyorsa, söz konusu zamirin atıf mercii olan haberin başa geçmesi zorunludur.

Bir öncekinde olduğu gibi, bu başlıktaki nedenden ötürü haberin öne geçtiği cümleleri Türkçeye çevirirken de "var, vardır, mevcut, mevcuttur, bulunmaktadır" ifadeleri çeviriye eklenir.

Örnekler:

Türkçesi		Arapçası	
Problemleri	insanın vardır.	مَشَاكِلُهُ	لِلْإِنْسَانِ
Mübteda	Haber	Mübteda	Haber

"İnsanın problemleri vardır" anlamına gelen (لِلْإِنْسَانِ مَشَاكِلُهُ) cümlesinde, şibhu'l-cümle formatındaki (لِلْإِنْسَانِ) haberi, kendisine ait (هُ) zamirini içeren (مَشَاكِلُهُ) mübtedasıyla bir araya gelerek bir isim cümlesi oluşturmuş, formatları gereği yani haber şibhu'l-cümle, mübteda da ona ait bir zamir içeriyor olduğu için isim cümlesine ait normal sıralama tersyüz edilerek haber önce mübteda sonra gelmiştir. Bu öğeler şayet (مَشَاكِلُهُ لِلْإِنْسَانِ) biçiminde bir sıralamaya tabi tutulsalardı "Onun problemleri insana aittir" anlamında anlaşılması güç bir cümle haline gelirlerdi. Zira bu cümlede "Onun" derken insanın kendisinin mi, yoksa başka bir varlığın mı kastedildiği net değildir.

3. Haber Soru İsmi olunca: Soru ismi olan haberler, zorunlu olarak mübtedalarından önce gelirler. Çünkü Arapçada soru isimleri başta bulunma önceliğine (sadaret hakkı) sahiptirler.

Örnekler:

Türkçesi	Arapçası

Gelen	kim?	الْقَادِمُ؟	مَنِ
İman	nedir?	الْإِيمَانُ؟	مَا
Halit	nerede?	خَالِدٌ؟	أَيْنَ
Mübteda	Haber	Mübteda	Haber

Bu örneklerde (من، ما، أين) soru isimleri haber konumundadırlar. Haber olmalarına rağmen soru isimlerinin başta olma zorunluluğundan dolayı mübtedadan önce yer almışlardır.

Soru isimlerine muzâf (tamlanan) olan isimler de haber olmaları durumunda zorunlu olarak öne geçerler. Çünkü soru isimlerinin öncelik hakkı vardır. Onlara muzaf olan kelimeler de muzâfun ileyhleri olan soru isimlerinden ayrılamayacaklarından ötürü soru isimleriyle beraber başta yer alırlar.

Örnekler:

Türkçesi		Arapçası	
Sen	kimin kızısın?	أَنْتِ؟	بِنْتُ مَنْ
Bu	neyin bedeli?	هَذَا؟	ثَمَنُ مَا
Ahmet	nerenin vatandaşı?	أحمَدُ؟	مُوَاطِنُ أَيِّ بَلَدٍ
Mübteda	Haber	Mübteda	Haber

İsim cümlelerinde yer alan her soru ismi haber değildir; bazen mübteda da olabilir. Burada ayırım noktası soru isminden sonra gelen kısımdır. Eğer soru isminden sonra gelen kelime, câr-mecrûr (harfi cerli isim), zarf ya da fiil ise bunlar mübteda olamayacağından soru ismi mübteda, bunlar ise haber olur. Eğer soru isminden sonraki kelime mübteda olabilecek bir kelime ise bu durumda soru ismi haber olur. (مَنْ جاءَ؟) "Kim geldi?" cümlesinde soru isminden sonra gelen kelime (جاءَ) fiil olduğundan mübteda olmaya uygun değildir. Bu sebeple (مَنْ) mübteda (جاءَ) de haber olur. (من فِي البَيْتِ؟) "Evde kim vardır?" cümlesinde de soru ismi (من) den sonra gelen (فِي البَيْتِ) câr-mecrûr olması sebebiyle mübteda olmaya uygun değildir ve haber olur. (مَنْ) ise mübtedadır. (مَنْ هُوَ؟) cümlesinde ise (هو) mübteda olmaya uygun olduğundan (من) soru ismi haber olur.

4. Haber Mübtedaya Hasredilince (Haber Mahsûr Olunca): Hasır işlemine tabi tutularak mübteda ile özdeşleştirilmiş ve sırf ona özgü kılınmış haber (mahsûr haber), bu özelliği dolayısıyla zorunlu olarak mübtedanın önüne geçer. Aksi takdirde cümle haberin mübtedaya değil, mübtedanın habere hasredildiği (özgü kılındığı) izlenimi doğurur. Oysa istenen bunun tam tersidir.

Örnekler:

Türkçesi		Arapçası	
Allah'tır.	Yaratan yalnız	اللهُ	إِنَّمَا خَالِقٌ
Mübteda	Haber	Mübteda	Haber

Söz gelimi "Yaratan yalnız Allah'tır" anlamına gelen (إِنَّمَا خَالِقٌ اللهُ) cümlesinde, (خَالِقٌ) haberi, hasır edatı olan (إِنَّمَا) aracılığıyla mübtedası konumunda bulunan (اللهُ) ismine özgü kılınmakta ve zorunlu olarak onun önüne geçmektedir. Söz konusu cümle (مَا خَالِقٌ إلاّ اللهُ), Türkçe karşılığıyla ifade edecek olursak "Allah'tan başka yaratan yoktur" cümlesi ile eş anlamlıdır. İki farklı söyleyiş biçiminde de haber konumundaki "Yaratan" niteliği, mübteda konumundaki "Allah"a özgü kılınmaktadır.

Tersine bir tutumla hasır işlemi haber üzerinde değil de mübteda üzerinde yapılmış olsa yukarıdaki cümlemiz (إِنَّمَا اللهُ خَالِقٌ) biçiminde olur ki "Allah sadece bir yaratıcıdır" tarzı maksadı aşan bir anlam ifade eder. Yukarıdaki cümlenin benzer anlama gelen bir başka formu (مَا اللهُ إلاَّ خَالِقٌ) ifadesinin yansıttığı "Allah bir yaratıcıdan başka bir şey değildir" manası, hasırda öne alınacak sözcüğün doğru tespit edilmesinin ne denli önemli olduğunu kanıtlamaktadır. İki farklı ifade biçiminde de mübteda konumundaki "Allah", haber konumundaki "yaratan" niteliğine özgü kılınmakta, adeta bu sıfatla sınırlandırılarak diğer vasıfları yok sayılmaktadır.

Özetle hasır, Türkçedeki vurgu kavramına benzer. Türkçede vurgulanacak öğe yükleme yaklaştırılırken Arapçada vurgulanacak öğe öne alınır. Eğer vurgu habere yapılacaksa haberin mübtedanın önüne alınma zorunluluğu vardır.

İsim cümlesinde öne geçmiş olan habere mukaddem (öne alınmış) haber, mübtedaya ise muahhar (geriye bırakılmış) mübteda adı verilir. Örneğin (عندي كِتابٌ) cümlesinde (عندي) ifadesi mukaddem haber, (كِتابٌ) kelimesi de muahhar mübtedadır.